THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO LIMITED
N. FRIEDLAND, President
542 DUNDAS ST. WEST, Telephone Trinity 6830-6831
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

סענינ קאראל האט שנעל נעכאפט דעם „רומענישען שניט"

עס איז געווען צו דערוואַרטען, אז ניקאָלאי יאַרגאַ, דער רומענישער פרעמיער וועט זיגען אין די גענעראַלע וואַהלען, וועלכע זענען פאָרגעקומען אין רומעניע, און אזוי איז טאַקע געשעהן. א מענש, וועלכער איז ערשט מיט עטליכע חדשים צוריק געווען אַהן א פאַרטיי, האָט קיינעם ניט פאַרטראָטען, איז בלויז געווען קאַראַל'ס א שטיוועל־פּוצער, איז היינט דער פרעמיער און האָט א מערהייט פון דריי פערטעל פון אַלע דעפּוטאַטען אין דעם נייעם רומענישען פּאַרלאַמענט.

וואָס זשע פאַר א נס איז געשעהן, פון וואַנען קומט צו יאַרגאַ'ן אזא פּלוצלונגע פּאָפּולאַריטעט?

דעם ענטפער צו דעם קען מען געפינען אין דעם, וואָס עס האָט פאַסירט פאַר און אין דער צייט פון די גענעראַלע וואַהלען אין רומעניע.

קענינ קאַראַל, וועלכער האָט אויף אזא סענזאַציאָנעלען אופן פאַרבאַפּט דעם רומענישען טראָן מיט א יאָר צוריק, האָט זיך פּראָקלאַמירט פאַר א מלך חסד. ער איז געקומען ראַטעווען דעם רומענישען פויער פון אונטערדריקונג. ער איז געקומען איינפירען אין לאַנד רעפאָרמען. אזוי האָט בפירוש געלויטעט זיין ערשטער מאַניפעסט צום פאָלק ווען ער איז באַשטיגען דעם טראָן, קומענדיג צופליהען אין לאַנד פון זיין „פאַריזער גלות".

די, וועלכע ווייסען וואָס א זעלבסטהערשער איז, האָבען געלאַכט פון קאַראַל'ס מאַניפעסט. דער כיטרער (?) פויערים פירער, מאַניו, האָט זיך אָבער־געלאָזען אָפּנאַרען פון קאַראַל'ן און האָט איהם געהאָלפען אַרויפשטיי־גען אויף'ן רומענישען טראָן.

עס קען זיין אז קאַראַל האָט אפשר געמיינט איינצופירען רעפאָרמען. ער איז אפשר געווען ערענסט מיט זיין פּראָזעלאַלגיע. אָבער קאַראַל איז א צו גרויסער שוואַכלינג, ער פאַרמאָגט ניט די קראַפט איינצופירען רע־פאָרמען, איבערהויפּט אין אזא מדינה ווי רומעניע איז.

גאַנץ שנעל האָט זיך קאַראַל אויסגעלערנט די קונץ פון רעגירען ביד חזקה. גאַנץ שנעל האָט ער געכאַפּט דעם שניט פון שיטען זאַמד אין די אויגען. זאָגען איין זאַך און מיינען אַן אַנדערע. אזוי אז ווען דער קלו־גער (?) מאַניו איז צו איהם געקומען מיט פאָדערונגען צו האַלטען זייגע פאַרשפּרעכענס צום לאַנד, האָט ער זיך פון איהם אויסגעלאַכט, און ניט נאָר האָט קאַראַל פון מאַניו'ן געלאַכט, ער האָט איהם איינפאַך אָנגענומען פאַר'ן קאָלנער און אַרויסגעוואָרפען פון רעגיערונגס זאַטעל. וואָס פאַר א באַ־טרעף האָט ביי א קעניג א פּרעמיער?

קאַראַל האָט באַוויזען מאַניו'ן, אז ער קען נעמען א גאַנץ אומבאַ־וואוסטען מענשען, מאַכען איהם פאַר פּרעמיער און דוקא דורך אַלגעמיינע וואַהלען, געבען איהם א מערהייט און לאָזען איהם רעגיערען מיט פאָלקס ווילען און נאַט'ס גנאַדען.

ווי אזוי מען טוט עס? גאַנץ איינפאַך. עס איז דאָ ברוך השם א סענוראַנדא. און פּונקט ווי די אַמאָליגע רוסישע אַבראַנקע ווייסט זי ווי צו מאַכען דעם עסק.

דער טעראָר אין צייט פון די וואַהלען איז אפילו פאַר רומעניע געווען א שאַרפער. אין די גוטע אַלטע בראַטיאַנו צייטען האָט אזא טעראָר ניט געהערשט. מיט עטליכע טעג פאַר די וואַהלען זענען טויזענטער אַפּאָזיצי־אָנערען אַרעסטירט געוואָרען. מען האָט זיי איינפאַך אַריינגעוואָרפען אין די טורמעס ביז איבער די וואַהלען.

ביי צעהנדליגע דערפער, וועלכע זענען געוויגט געווען צו שטימען מיט דער אָפּאָזיציע, האָט מען צוגענומען דאָס שטים־רעכט.

אין פיעלע פלעצער האָט די פּאָליציי אונטערגעצונדען וועלדער ארום דערפער, אזוי אז די פויערים זענען געווען פאַרנומען מיט לעשען די פלאַמען און האָבען ניט געהאַט אין זינען די וואַהלען.

אַכט מענשען זענען געפאַלען טויט, הונדערטער זענען פאַרוואונדעט געוואָרען. טויזענטער אַרעסטירט און קאַראַל'ס פּרעמיער האָט געזיעגט.

ווי שנעל קאַראַל האָט זיך אויסגעלערנט אַנצוהריבען פּאָליטיק; ווי שנעל ער האָט איבערגענומען די „גוטע" רומענישע מעטאָדען. די איינציגע פראַגע איז, ווי לאַנג וועט עס קאַראַל'ן געלינגען?

עס וועלט זיך ניט גלויבען, אז דאָס רומענישע פאָלק וועט איהם לאַנג דולדען. געוועזנליך העלפען אזעלכע מעטאָדען ווי קאַראַל האָט יעצט אָנ־געווענדט שנעלער ברענגען דעם סוף.

די פּאָליטישע און קולטורעלע אַרבייט פון די מזרחי אין א"י

פון דר. יעקב מייטלים (בערלין)

טרעט מען צו צו בעטראַכטען דעם פּאָליטישען אויפטהאַ פון די מזרח אידען אין דייטשלאַנד פאַר די לעצטע יאָהרען, אזוי איז וויכטיג זיך קודם כל אָפּצושטעל־לען אויף די באַציהונג פון די דייטשע אידען גופא צו זייערע ברידער פון יענע־זייט גרענעץ.

כידוע הערשט פון קדמונים אָן א שטאַרקע שפּאַנונג צווישען דעם דייטש־אידישען און דעם מזרח־אידישען קבוץ.

דער איינגעוואַנדערטער מזרח איד איז פון דעם דייטשען איד תמיד באַ־טראַכט געוואָרען ניט נאָר אַלס א פרעמ־דער און א איבעריגער, נאָר פּשוט אַלס אַן אומגעבעטענער נאַסט. מיט וועלכען מען קען אין דער אַלגעמיינער עפענטליכ־קייט אָכסאָלוט ניט מאַכען קיין שטאָט. ער איז ניט נאָר געווען דער קאָנקורענט אויפ'ן עקאָנאָמישען געביעט, נאָר אויך יענער, וואָס האָט געגומען בידים אויפ־טרייסלען דאָס האַלב לעטאַרגישע, האַלב אַסימילירטע דייטש־אידישע לעבען — און דאָס האָט מען באַין אופן ניט געקענט און ניט געוואָלט פאַרטראָגען. הלמאי זאָ־לען אָט די פרעמדע, אומגעבעטענע אידען, די ברודיגע נפשות פון'ם „אָסטען". אהערקומען און זיי בעוויזען דעם היפּך פון דעם, אויף וואָס זיי האָבען זיך דורות לאַנג, די גאַנצע צייט נאָך דער בירגער־ליכער עמאַנסיפּאַציע פּשוט מוסר נפש געווען. זיי דערמאָהנען איינמאָל די וועלט, אז מען איז נאָך ניט גאַנץ אַס־מילירט, אז צווישען דעם איד און אויסעגווענינסטער קולטור באַשטעהען פאַרט געוויסע אונטערשיידען, וועלכע מען קען ניט אוועקמאַכען מיט די האַנט און אז טראָץ די פיעל הכחשות מצד די אַסי־מילאַטאָרען עקזיסטירט דאָך אַן איינע־ארטיגע, עכט אידישע קולטור, די דייטש־אידישע טעלער לעקער, וועלכע האָבען זיך באַגענומען מיט יעדען ברעקעלע חסד, וואָס די דייטשע וועלט האָט זיי באַוויזען און האָבען טריאומפיהרענדיג אָנגענומען אויף זייער אויסגעעיבענעם צוויפּלע־בען מיט דער ארומיגער וועלט — האָבען נאַטירליך ניט געקאָנט פאַרטראָגען דאָס מאָנאָטאָנע געוויסען פון די איינגעוואַ־דערטע מזרח־אידישע מאַסען, וועלכע האָ־בען זיי געצוואונגען זיך נעהענטער צוצו־קוקען צו דער אידישער פראַגע און ניט אַנטלויפען פון איהר.

עס איז שוין פון דעם געוואַמטען א פּשיטא, אז די שטעלונג פון די דייט־שע אידען צו זייערע מזרח־אידישע ברי־דער איז געווען פון אָנהויב אָן א נע־גאַטיווע. מען האָט געפּרובירט זיי באַ־קעמפען מיט כל'ערליי מיטלען און מען האָט זיי אויפ'ן געביט פונ'ם אינערליך־אידישען לעבען אַרומגעצוימט מיט כל המינים באַגרענצונגען, ניט געוואָלט צולאָ־זען זיי אַקטיוו אַנטייל נעהמען אינ'ם קהלה לעבען, באַשטרעבט מיט כל הכחות צו פאַרמיידען, אז זיי זאָלען באַקומען א וועלכע עס איז השפעה אויף דער קהלה מיט איהרע סאָציאַלע, קולטורעלע, רע־ליגיעזע איינריכטונגען.

די צייט, ווען מען האָט נאָך אויף דעם מזרח איד געקוקט מיט בטול און נעהאַלטען עס פאַר א פּחיתת הכבוד זיך מיט איהם צו חבר'ן אָדער זיך מיט איהם צוזייפצוטרעטען אויפ'ן געביעט פון בשותפות'ע קהל'שע אינטערעסען, האָט זיך אָבער אינצווישען שטאַרק געביטען. דאָרט וואו דער פאַרשטאַנד איז ניט גע־ווען ביכולת עפּעס אויפצוטאָן, דאָרט האָט דאָס לעבען גופא א סך אויסגעפּועלט, ווייל דאָס לעבען איז שטאַרקער פאַר אַלע מיני טעאָריעס. אזוי זעהען מיר טאַקע, אז פּאַמעליך קומט אויך דאָ פאַר א ראַ־דיקאַלען שנוי לטוב. די מיטלען מיט וואָס דער קאַמף איז ביז איצט געוואָרען גע־פיהרט, האָבען ביי היינטיגען טאָג פאַר־לוירען א סך פון זייער האַרבקייט. מיר זעהען שוין אַז פון זייער שטעדט, האָבען די צוויי צדדים פאַרשווינדעט פאַ־מעליך און די באַציהונגען פאַרבעסערען זיך.

וואָס האָט איינגעטליך געפיהרט צו דעם דאָזיגען שנוי־ערכין? דער וואָלק מען געקענט געבען א סך תשובות. מיר וועלען זיך דאָ אָבער נאָר אַפּשטעלען אויף עטליכע און די סאַמע וויכטיגסטע:

אָט קענען מיר קאָנסטאַטירען פאַר די לעצטע יאָהרען, אז אין געוויסע קרייז זען פון דעם פּאַזיטיוון אידישען ליבע־ראַליזם איז פאָרגעקומען ממש א רעוואָ־לוציע. מען האָט פון גרונד אויף געגע־דערט זיינע באַציהונגען צו דער גרויסער כלל ישראל פאָליטיק. מען האָט זיך פּאָזיטיוו אַרומגעזעהען, אז מען איז נאָר סוף כל סוף א קליין רעדעלע אין דער גרויסער קייט, וואָס טראָגט דעם נאָמען אידיש פאָלק (הגם מען איז זיך אין דעם ניט אָפּען מודה), און עס איז קיין חלוק ניט וועלכער אבר פונ'ם גוף טוט וועה, דען קוים איז איין אבר קראַנק, דעמאָלט איז דער נאַנצער קערפּער א מסוכן. אַלגעמיינע אַנערקענונג פון דעם פּאָזיטיוו־אידי־שען שטאַנדפּונקט האָט מען זיך אין יענע קרייזען אָנגעהויבען נעהענטער צו פאַר־אינטערעסירען מיט אַלגעמיין אידישע פראָבלעמען.

מען איז נעהענטער געקומען צו דעם סאָציאַלען פראָבלעם, דעם ארץ ישראל פראָבלעם און אזוי האָט מען אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען למשל אין „אָרט", אין דער „רושאיש איידזשענסי" און אזוי ווייטער.

אויף דער דאָזיגער פּלאַטפאָרם האָט מען זיך צונויפגעטראָפען מיט'ן מזרח־אידישען עלעמענט און איהם געלערענט פאַרשטעהען און אכטען און דאָס האָט טאַקע געפיהרט צו א שטאַרקער התקרבות פון ביידע צדדים.

דער צווייטער פאַקט איז וואָס דער מזרח אידישער עלעמענט, וועלכער האָט פון אָנהויב מלחמה און נאָך דער מלחמה אין נאָך א גרעסערער מאָס אריינגע־שטאַמט קיין דייטשלאַנד האָט מיט זיך געבראַכט אויך א סך פּאַזיטיווס פאַר דעם דייטש־אידישען קהלה־לעבען. אָט יענע קליינע און קלענסטע אידישע קהלות אין דייטשלאַנד, וועלכע זיינען אין דער נאָך מלחמה צייט געלעגען אין א שווע־רען גסיסה צושטאַנד, צוליעב דעם וואָס איהרע מיטגליעדער האָבען אריבערגע־וואַנדערט אין דער צייט פון דער מלחמה, האָבען געפונען אין דעם מזרח־איד, וועלכער האָט זיך דאָרט באַזעצט, א שטאַרקע אָנלעהן. ער האָט ניט נאָר דאָס קהלה־לעבען דאָרט דערהאַלטען און געראַטעוועט פון א זי־כערען אונטערגאַנג, נאָר נאָך אריינגע־בראַכט נייע, פרישע כחות אין די פאַר־חלש'טע קהלה האָט אונטער זיין השפעה אָנגעהויבען ווידער אויפצולעבען.

דער דאָזיגער פאַקט האָט פאַרט, ווילענדיג ניט ווילענדיג, די דייטשע אידען אי־ברערגעייגט אז די מזרח אידישע מאַסען טראַגען אין זיך א סך פּאָזיטיוו־אידישע כחות, וועלכע מען טאָר לגמרי ניט איגנאָ־דירען, דאָס האָט זיי געבראַכט דערצו, צו זעהן אין זיי א מאַסענבעגעדיגען פאַקטאָר אין קהלה לעבען און זיי צוצוציהען צו אַקטיווער מיטאַרבייט.

אַלס דריטער פאַקט איז דעצידירענד די מורא פאַר'ן אַנטיסעמיטיזם, וועלכער האָט אין דער לעצטער צייט אָנגענומען אַגראַסיווע פאָרמען. דער דייטשער איד האָט זיך אין דער עת צרה אַרומגעקוקט אין דער נאָענטער קערפּער א מסוכן. אַלגעמיינע אַנערקענונג פון דעם פּאָזיטיוו־אידי־שען אָנגעהויבענע נעהענטער צו פאַר־אינטערעסירען מיט אַלגעמיין אידישע פראָבלעמען.

מען איז נעהענטער געקומען צו דעם סאָציאַלען פראָבלעם, דעם ארץ ישראל פראָבלעם און אזוי האָט מען אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען למשל אין „אָרט", אין דער „רושאיש איידזשענסי" און אזוי ווייטער.

אויף דער דאָזיגער פּלאַטפאָרם האָט מען זיך צונויפגעטראָפען מיט'ן מזרח־אידישען עלעמענט און איהם געלערענט פאַרשטעהען און אכטען און דאָס האָט טאַקע געפיהרט צו א שטאַרקער התקרבות פון ביידע צדדים.

דער צווייטער פאַקט איז וואָס דער מזרח אידישער עלעמענט, וועלכער האָט פון אָנהויב מלחמה און נאָך דער מלחמה אין נאָך א גרעסערער מאָס אריינגע־שטאַמט קיין דייטשלאַנד האָט מיט זיך געבראַכט אויך א סך פּאָזיטיווס פאַר דעם דייטש־אידישען קהלה־לעבען. אָט יענע קליינע און קלענסטע אידישע קהלות אין דייטשלאַנד, וועלכע זיינען אין דער נאָך מלחמה צייט געלעגען אין א שווע־רען גסיסה צושטאַנד, צוליעב דעם וואָס איהרע מיטגליעדער האָבען אריבערגע־וואַנדערט אין דער צייט פון דער מלחמה, האָבען געפונען אין דעם מזרח־איד, וועלכער האָט זיך דאָרט באַזעצט, א שטאַרקע אָנלעהן. ער האָט ניט נאָר דאָס קהלה־לעבען דאָרט דערהאַלטען און געראַטעוועט פון א זי־כערען אונטערגאַנג, נאָר נאָך אריינגע־בראַכט נייע, פרישע כחות אין די פאַר־חלש'טע קהלה האָט אונטער זיין השפעה אָנגעהויבען ווידער אויפצולעבען.

דער דאָזיגער פאַקט האָט פאַרט, ווילענדיג ניט ווילענדיג, די דייטשע אידען אי־ברערגעייגט אז די מזרח אידישע מאַסען טראָ